

Od vydavateľa samizdatu po agenta rozvedky – prípad Miloslava Tačovského

Existencia periodických samizdatov v Československu v povojnovom období a v období stalinizmu zatiaľ nepatrí medzi dostatočne prebádané témy a je všeobecne málo známa. V prvých povojnových rokoch vychádzal samizdat *Slovák*, ktorý nadväzoval na bývalý tlačový orgán Hlinkovej Slovenskej ľudovej strany. Vydávala ho jedna z prvých ilegálnych odbojových skupín Štefana Chalmovského. Začiatkom roka 1947 skupina študentov novozámockého gymnázia začala vydávať samizdat *Nástup*, ktorý patril medzi najproduktívnejšie slovenské samizdaty v povojnovom období. Po nastolení totalitného komunistického režimu sa podmienky pre vydávanie periodických samizdatov zhoršili, zostril sa trestnoprávny postih pre ich vydavateľov, či distribútorov, niekoľkonásobne sa zvýšili trestné sadzby, ktoré ich postihovali. V období päťdesiatych rokov sa výroba samizdatov preniesla aj do väzenského prostredia. Samizdat, ktorý sa v roku 1949 rozhodol vydávať Miloslav Tačovský, tvorí zatiaľ úplne neznámu kapitolu. Nespomína sa ani v monografii Rudolfa Lesňáka: *Listy z podzemia*, ktorá predstavuje doposiaľ najucelenejší zoznam periodických samizdatov a neviduje ho zatiaľ ani internetová stránka samizdat.sk.

Miloslav Tačovský, narodený v roku 1923 v Trnave, bol v období prvej Slovenskej republiky členom Hlinkovej mládeže, absolvoval v jej radoch tzv. vodcovský kurz, čo ho v očiach československého komunistického režimu automaticky degradovalo na „prívrženca ľudáckeho fašizmu“. Ako syn súdneho úradníka patril do strednej spoločenskej vrstvy, vyštudoval obchodnú akadémiu a v povojnovom období vystriedal niekoľko úradníckych miest. Od začiatku roka 1948 pracoval ako vedúci oddelenia plánovania trnavského cukrovaru a poberal pomerne vysoký plat. Na jar 1948 sa začína jeho aktívna odbojová činnosť, keď dopomohol k ilegálnemu úteku z Československa do americkej okupačnej zóny v Nemecku známemu trnavskému nakladateľovi Pavlovi Gerdelánovi, jeho bratovi Michalovi Gerdelánovi, učiteľovi a bývalému obvodnému tajomníkovi Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSLŠ) v Zlatých Moravciach, ktorý v americkom exile od roku 1956 vykonával funkciu tajomníka odbočky Slovenskej národnej rady v zahraničí (SNRvZ) v Spojených

štátoch amerických. Tačovský pravdepodobne pomohol v máji 1948 k úteku aj známemu literátovi Pavlovi Hrtusovi Jurinovi, ktorý pred útekom pracoval ako vedúci vydavateľského oddelenia Spolku sv. Vojtecha. Pavol Hrtus Jurina prežil emigrantský život prevažne v austrálskom Melbourne.

Bezprostredným podnetom pre začiatok odbojovej činnosti Tačovského bolo rozpútanie režimom naplánovanej, schizmatickej Katolíckej akcie na jar 1949, čiže v období, keď režim prešiel do otvoreného útoku proti katolíckej cirkvi. Schizmatická Katolícka akcia sledovala vytvorenie národnej cirkvi oddelenej od Ríma. Režimom nanútená Katolícka akcia viedla k mnohým ľudovým vzburám a rozpútala jedno z najmohutnejších protikomunistických vystúpení v období stalinizmu na Slovensku. Tačovského motívom bolo podľa zápisníc spísaných počas výsluchov po zatknutí koncom januára 1950 národné a katolícke povedomie:

Keď bola rozvinutá Katolícka akcia, videl som v tom generálny útok proti posledným zbytkom slovenského nacionalizmu reprezentovaným predstaviteľmi katolíckej cirkvi na Slovensku ako aj útok na náboženské cítenie. Videl som v tom, že komunistická propaganda ubíja v slovenskom národe nacionálne zmýšľanie a túžbu pre obnovenie Slovenského štátu.

Vo všeobecnej časti obžaloby Štátnej prokuratúry v Bratislave z 12. októbra 1950 sa Tačovského konanie charakterizovalo ako „úmysel šíriť nespokojnosť a neistotu medzi obyvateľstvom za pomoci západných imperialistov“. Za týmto účelom mal v zmysle obžaloby Tačovský založiť v Trnave protištátnu organizáciu, ktorá „vydávala a rozširovala štvavé protištátne letáky a časopis *Nový smer*“. Samizdat *Nový smer* vydávaný Tačovským klasifikovala prokuratúra ako „pokus o zneužitie náboženského cítenia pracujúceho ľudu na rozvrtné ciele“, pričom vydavateľovi primárne malo ísť o obnovenie Slovenského štátu, vybudovaného na „reakčnej nacionálne kresťanskej ideológii pod vplyvom západných imperialistických štátov.“ V rozsudku Štátneho súdu v Bratislave sa ako hlavný motív tzv. protištátnej činnosti Tačovského konštatovalo – ako už bolo naznačené – rozpútanie schizmatickej Katolíckej akcie a otvorený útok režimu na katolícku cirkev. V zmysle rozsudku mal časopis *Nový smer* „propagovať v širokých vrstvách slovenského ľudu myšlienku reštaurácie bývalého slovenského štátu s fašistickým korporatívnym hospodárskym systémom, ktorý by nadväzoval na pápežské encykliky“.

Dôvody Tačovského protirežimnej akcie sú spomenuté v úvodníku prvého čísla z októbra 1949. Časopis označuje ako „spolubojovníka za znovudobytie stratenej slobody a obnovenie nášho drahého Slovenského štátu.“ Primárne teda Tačovskému šlo o obnovenie štátnej samostatnosti Slovenska a jeho zapojenie do širšieho zväzku európskych štátov (obnovený Slovenský štát ako súčasť Spojených štátov európskych). Existenciu časopisu chápal ako súčasť širšieho slovenského oslobodzovacieho hnutia a svoju vlastnú organizáciu nazval Slovenský oslobodzovací výbor zhodne s exilovou organizáciou založenou Ferdinandom Ďurčanským v Ríme koncom roka 1945. To naznačuje, že Tačovský bol o činnosti slovenského povojnového exilu informovaný, priame kontakty na exil a jeho organizácie však zrejme nemal. Informovaný bol jednak na základe listov s jeho bratom Dobrušom Tačovským, ktorý sa nachádzal v emigrácii v Paríži, ako aj na základe pravidelného počúvania slovenského vysielania Španielskeho štátneho rozhlasu v Madride (*Radio nacional de España*, RNdE) pod vedením bývalého slovenského diplomata Jozefa Ciekra, riaditeľa Kolégia sv. Jakuba Apoštola. S úmyslom nadviazania kontaktov so slovenskou redakciou Španielskeho štátneho rozhlasu Tačovský napísal list, ktorý mienil cez brazílske vyslanectvo v Prahe odoslať do Madridu, keďže povojnové Československo nemalo diplomatické vzťahy s frankistickým Španielskom. Tačovský sa pokúšal napojiť na slovenský protikomunistický zahraničný odboj a získať tak väčšiu podporu. V Madride sídlila pod vedením Jozefa Ciekra španielska odbočka Slovenskej národnej rady v zahraničí a slovenské vysielanie RNdE zahájilo v novembri 1949 pravidelné relácie do Československa ako jedno z prvých zahraničných médií v období studenej vojny. Tačovský slovenskú redakciu požiadal, aby na znak tohto prepojenia odvysielala v niektorej z relácií báseň Andreja Žarnova *Moja vlasť*.

Tačovskému nešlo len o obnovenie slovenskej štátnosti. Časopis chápal aj ako návod na zápas s komunistickým režimom. V spomínanom úvodníku to formuloval nasledovne:

Náš časopis Vám bude vodítkom a smernicou. V ňom budete čerpať silu ako odolať nátlaku bolševickej propagandy a zastrašovania. V ňom budete nachádzať argumenty proti vývodom zbesilého bolševického štvania. Budeme odhaľovať pravdu a skutočnosť, budeme zverejňovať diabolské plány bolševikov, aby náš ľud videl a poznal zámere a ciele komunizmu. Náš časopis bude Vám radiť a Vás usmerňovať ako máte postupovať a ako sa máte správať, aby ste zhatili alebo znemožnili zničenie posledných zbytkov slobodného života na Slovensku.

V úvodníku s príznačným názvom *Na cestu* sa ďalej vyjadril aj k ľudáckemu režimu dištancujúc sa od ideológie nemeckého národného socializmu, ktorú považoval za

nepriateľnú. Umelé vnucovanie nacistickej ideológie viedlo podľa neho k aktívnemu odporu. Tačovský bol presvedčený, že zásadný zlom v politickom vývoji na Slovensku nastal už v roku 1945, keď komunistami ovládaný bezpečnostný aparát zaviedol perzekúcie voči politickým oponentom a Katolíckej cirkvi. Kritizoval aj Demokratickú stranu a jej predsedu Jozefa Lettricha vinil z kolaborácie s komunistami.

Tačovského politické predstavy jasne naznačujú, že mu šlo o vybudovanie akejsi novej antikomunistickej politickej sily. Ciele Slovenského oslobodzovacieho výboru formuloval nasledovne: *po prvé* vybudovať regionálne bunky Slovenského oslobodzovacieho výboru, ktoré by pokryli celé Slovensko; *po druhé* podporovať Svätú stolicu a Katolícku cirkev v odpore proti komunistickému režimu; *po tretie* zneškodňovať komunistickú propagandu; *po štvrté* propagovať ideu štátnej samostatnosti Slovenska a *po piate* nadviazať kontakt so slovenským exilom. V neposlednom rade dôležitým faktorom jeho protirežimného vystúpenia bolo očakávanie vojnového konfliktu medzi USA a Sovietskym zväzom, čo bolo až do roku 1956 hlavným motívom antikomunistických skupín k odboju. Bez tohto všeobecného medzinárodnopolitického kontextu počiatkov studenej vojny, s ktorou súvisela aj radikálne antikomunistická rétorika v rámci tzv. bielej propagandy na strane USA a zosťreného „boja proti imperializmu“ zo strany Moskvy nie je možné motívy protikomunistického odboja v danom období úplne pochopiť.

Vydávanie, tlač a distribúcia samizdatu *Nový smer*

Prvým protirežimným dokumentom, ktorý v júli 1949 vydal Tačovský v súvislosti s komunistickou Katolíckou akciou, bol ilegálny leták. Originál letáku sa nezachoval, jeho obsah je však možné zrekonštruovať na základe jeho výpovedí v rámci vyšetrovania. Letáky vydané formou listu s hlavičkou Slovenského oslobodzovacieho výboru Tačovský rozmnožil v počte asi 120 kusov a rozposlal ich v obáľkach niekoľkým známym osobnostiam, ako napríklad Františkovi Šubíkovi (Andrejovi Žarnovovi), ktorý v tom čase pracoval na oddelení patológie Trnavskej nemocnice, básnikovi Jankovi Silanovi, či košickému biskupovi Jozefovi Čárskemu. Ostatných príjemcov si vyberal podľa telefónneho zoznamu. V letáku nabádal

adresátov, aby zostali verní slovenskej ideii a pomenoval princípy protikomunistického odboja.

Prvé číslo samizdatu *Nový smer* začal zostavovať začiatkom októbra 1949. Bolo prepísané na písacom stroji značky Zeta po večeroch v jeho kancelárii v trnavskom cukrovare. Následne samizdat rozmnožil na cyklostylovom stroji, ktorý patril do vlastníctva trnavského cukrováru s nákladom 120 kusov. Na jeho výrobe sa zúčastnila jeho sestra Matilda Tačovská, ktorá mala vtedy 18 rokov. Pomáhala lepiť a frankovať obálky pravdepodobne bez vedomosti o ich skutočnom obsahu. Polovicu obálok vhodila Matilda Tačovská do schránky na poštovom úrade v Bratislave, o distribúciu druhej časti sa postaral autor samizdatu. Pri výrobe druhého, novembrového čísla *Nového smeru*, Matilda Tačovská pomáhala podstatne viac, od prepisovania konceptu na písacom stroji až po distribúciu. Druhé číslo bolo vytlačené v náklade 70 kusov a rozposlané podobným spôsobom ako prvé. Tretie, vianočné číslo, vyšlo v náklade 130 kusov. Pred vydaním tretieho čísla sa Tačovský usiloval o vybudovanie spravodajsko-informačnej siete, nenašiel však dost' stúpcov. Pokúsil sa do nej zapojiť aj bývalého generála Antona Pulanicha, jediného slovenského generála, ktorý bol po vojne formálne prijatý do Československej armády. Pri vydávaní mu opäť pomáhala sestra Matilda, ktorá počas prepisovania textov diktovala koncepty a podieľala sa aj na expedíci. Tačovský mal koncepčne pripravené aj štvrté číslo samizdatu, nestihol ho však kvôli zatknutiu koncom januára 1950 vydať.

Obsah všetkých troch čísiel samizdatu *Nový smer* mal vyhranený protikomunistický charakter. Tačovský ostro kritizoval plány na kolektivizáciu a nabádal roľníkov, aby protestovali proti znárodneniu ich pôdy. Rovnako útočil proti znárodnovaniu, či likvidácii súkromného podnikania. Pranieroval politiku industrializácie Slovenska, pretože v nej videl snahy o pripúťanie slovenského priemyslu k českému, proletarizáciu slovenských robotníkov, ako aj vznik beztvarej zboľševizovanej robotníckej masy. Staval sa proti politike štátu voči Katolíckej cirkvi a odsudzoval prorežimnú Katolícku akciu. Poukazoval na nezlučiteľnosť komunizmu s náboženskou slobodou. Veľmi ostré slová adresoval najvyššiemu predstaviteľovi sovietskeho štátu Josifovi Stalinovi, s ktorého menom spájal rozpúťanie teroru na Slovensku. Stalinovi pripisoval hlavnú vinu na represáliách počnúc odvlečením do

gulagov, politickými procesmi, žalárovaním a šibenicami. Svoj postoj k Stalinovi a zločinom stalinského režimu zhrnul v decembrovom vydaní samizdatu nasledovne:

Svet užasol, keď sa odkryla záclona nad hitlerovskými koncentrákmi, avšak, až sa raz zrúti „železná opona“ a svet uzrie všetku tú hrôzu, ktorú skrýva Sibír, potom ani pes nezaštekne pri mene Stalin. Hitler a gestapo boli len žiakmi Stalina a GPU, predsa sa pri spomienke na teror gestapa s odporom odvráti každý slušný človek. Nuž, keď takýto bol žiak, aký môže byť učiteľ?

Posledným počinom Tačovského protirežimnej akcie bolo vydanie ilegálneho letáku. Pôvodným zámerom bolo vytlačiť leták v počte 30 000 kusov a rozposlať ho po celom Slovensku. Tento zámer však úplne nevyšiel, v januári 1950 sa podarilo vytlačiť 500 kusov, pričom pri expedovaní bola opäť nápomocná Matilda Tačovská. V letáku sa v mene Slovenského oslobodzovacieho výboru vychádzalo z kontinuity slovenskej štátnosti. Stav, v akom sa Slovensko v období stalinizmu nachádzalo, označil autor letáku za „okupáciu sovietskymi a čechobolševickými hordami“. Leták nabádal slovenskú verejnosť, aby zostala verná bývalému prezidentovi Jozefovi Tisovi, znemožňovala „komunistickým uzurpátorom bolševizovanie Slovenska“, pripravila sa na oslobodenie Slovenska a obnovenie nezávislosti a šírla nadšenie pre oslobodzovací zápas.

Dňa 25. januára 1950 bol Tačovský Krajským veliteľstvom Štátnej bezpečnosti v Bratislave zatknutý. Bol umiestnený do zvláštnej cely Štátneho súdu v Bratislave s odôvodnením, že v jeho prípade mohlo dôjsť k pokuse o samovraždu. Vo vyšetrovacej väzbe boli spísané dve zápisnice, pričom chronologicky prvý zápis o výpovedi bol obsiahlejší. Obžalobu Štátnej prokuratúry na Tačovského a ďalších desiatich spoločníkov, medzi ktorými sa nachádzala aj Matilda Tačovská, podal 12. októbra 1950 námestník štátneho prokurátora, fanatický komunista Ondrej Ujhelyi. Tačovský bol obžalovaný zo zločinu velezrady podľa smutne známeho zákona o ochrane ľudovodemokratickej republiky č. 231/48 Zb. ako aj zločinu prípravy úkladov, ktorý sa vzťahoval na jeho pomoc pri ilegálnych útekoch na jar 1948. Obžaloba zo zločinu velezrady sa vzťahovala aj na sestru Matildu. Súdny proces Tačovský a spoločníci sa konal na Štátnom súde v Bratislave v budove Justičného paláca dňa 14. decembra 1950. Hlavný obžalovaný Tačovský bol odsúdený na 18 rokov straty slobody a jeho sestra Matilda na štyri roky. Tresty odňatia slobody sa u ostatných odsúdených pohybovali medzi 18 mesiacmi a 12 rokmi. Bol to jeden z mnohých politických procesov komunistického

režimu v období stalinizmu proti účastníkom protikomunistického odboja a tresty boli aj vzhľadom na to, že v prípade Tačovského šlo o stúpenca štátnej samostatnosti Slovenska, vysoké. Trest si odpykal v rôznych väzniciach a pracovných táboroch, okrem iného aj v uránových baniach v Jáchymove. Podmienečne bol prepustený na slobodu amnestiou prezidenta Československej republiky v máji 1962.

Počas výkonu trestu bol Tačovský koncom marca 1955 naverbovaný na spoluprácu so Štátnou bezpečnosťou v kategórii agenta pod krycím menom „STRAKA“. „Návrh na viazanie“ – ako sa v žargóne ŠtB naverbovanie aktívneho spolupracovníka nazývalo – prebehlo v čase, keď väzeň Tačovský pracoval na účtovníckom oddelení vo väznici v Leopoldove, mal dobrý prehľad o svojich spoluväzňoch, zväčša odsúdených bývalých členov HSĽS, a požíval medzi nimi značnú dôveru. To bol dôvod, prečo mu riadiaci orgán ŠtB v leopoldovskej väznici navrhol, aby na svojich spoluväzňov donášal. Nasadený bol jednak na bývalých ľudákov, jednak na bývalých členov sociálnodemokratickej strany. Nepriamym dôvodom, pre ktorý sa Tačovský zrejme rozhodol spolupracovať so Štátnou bezpečnosťou, mohla byť jeho zložitá rodinná situácia. Bol totiž otcom dvoch nepĺnoletých detí a keďže sa mu manželstvo rozpadlo, navyše bývalá manželka sa o deti odmietla starať, boli umiestnené do detského domova. Tačovský deti materiálne podporoval a mal záujem dostať sa kvôli nim čím skôr na slobodu. Spolupráca s ŠtB sa však nevyvíjala podľa plánu, pretože Tačovský odmietal donášať na bývalých členov HSĽS. Pre riadiaci orgán ŠtB bol ochotný udávať len v prípade, ak šlo o odsúdených sociálnych demokratov. Preto už koncom roka 1955 bola spolupráca s ním prerušená.

Po prepustení Tačovského bola spolupráca s ŠtB obnovená a po dlhších prípravách bol v júli 1966 v úlohe agenta československej rozviedky s krycím menom „SATRA“ vysadený do Západného Nemecka s úlohou preniknutia medzi čelných funkcionárov slovenského exilu. Usadil sa v Norimbergu a pomerne rýchlo sa mu podarilo preniknúť do niektorých exilových organizácií. Stal sa blízkym spolupracovníkom Ferdinanda Ďurčanského, ktorý od roku 1952 žil v Mníchove. Votrel sa do vedenia Slovenského európskeho hnutia založeného pofebruárovým emigrantom Jánom Gécim koncom roka 1964 v Mníchove s programom podpory integrácie slovenského exilu do európskych štruktúr. V júni 1970 sa zúčastnil zakladajúceho generálneho zhromaždenia Svetového kongresu Slovákov (SKS) v New

Yorku, kde sa stal členom komisie SKS pre styk so Slovenskom. Ako tajomník Slovenského európskeho hnutia svojvoľne vypracoval nové stanovky organizácie, ktoré boli v protiklade so zákonmi o spolkoch v Spolkovej republike Nemecko, sabotoval výkonný orgán hnutia a svojvoľne do predsedníctva dosadil dlhoročného agenta rozviedky Ernesta Mašata. Tačovského intrigy v intenciách československej rozviedky zašli tak ďaleko, že zakladateľ hnutia Ján Géci v liste členom organizácie, v ktorom ostro protestoval proti jeho rozkladným tendenciám, sa otvorene pýtal: „Kto ho sem poslal, za akým cieľom?“ Géci sa neskôr vzdal funkcie predsedu.

Okrem Ďurčanského bol Tačovský nasadený na Krištofa Greinera, pôvodne bratislavského Nemca, ktorý v roku 1950 emigroval a stal sa jedným z najúspešnejších exilových novinárov. Pôsobil v nemeckom rozhlase Deutsche Welle, vydával a redigoval časopis *Slobodné Slovensko*, *Černákov odkaz a Slowakei*, bol členom predsedníctva Združenia nezávislej tlače (*Verband der freien Presse*), či prispievateľom do časopisov *Sudetendeutsche Zeitung*, *Volksbote*, *Süddeutsche Zeitung*, *Münchener Merkur* a iných. Po atentáte na Matúša Černáka založil Ústav Matúša Černáka, prevzal a prehĺbil politické kontakty na západonemecké vládne kruhy, v šesťdesiatych rokoch viedol nemeckú odbočku Slovenskej národnej rady v zahraničí, spolupracoval na založení Svetového kongresu Slovákov a podporoval jeho činnosť.

Greiner na rozdiel od Ďurčanského Tačovského podozrieval zo spolupráce s ŠtB a jeho prípad ohlásil na polícii. Podozrievať ho začal v roku 1969 v súvislosti s Tačovského nezriadeným životom. Greiner požadoval, aby sa Tačovský vzdal všetkých funkcií v slovenských exilových organizáciách. Tačovského podozrieval aj Mons. Vojtech Bucko, vedúci slovenskej katolíckej misie v Západnom Nemecku, ktorý poukazoval na Tačovského záhadné schôdzky vo Viedni. Vo Viedni mal Tačovský schôdzky s dôstojníkmi viedenskej rezidentúry, od ktorých dostával inštrukcie k agentúrnej činnosti. Množili sa aj správy iných bývalých politických väzňov v nemeckej emigrácii, že Tačovský mal počas výkonu trestu v Jáchymovských uránových baniach udávať spoluväzňov. Greiner tiež varoval vedenie Svetového kongresu Slovákov, pred „pašovaním benešovských koncepcií“ do programového zamerania kongresu, čím mienil presadzovanie československej štátnosti v programových dokumentoch. Bol presvedčený, že za „čechoslovácke infiltrácie“ bol zodpovedný Tačovský.

Dôvody z možnej dekonšpirácie agenta „SATRU“ a napokon aj Tačovského neopatrné počínanie viedli napokon k jeho stiahnutiu zo Západného Nemecka späť do Československa, ktoré sa udialo v septembri 1972. Jeho zmiznutie vyšetrovali orgány spolkovej ústavnej ochrany (Bundesverfassungsschutz) a podľa vyhlásenia istého ministerského radcu na spolkovom ministerstve vnútra v Bonne prevládala názor, že Tačovský bol spolupracovníkom československej Štátnej bezpečnosti. K tomuto presvedčeniu nemeckých úradov výrazne prispel aj Krištof Greiner, ktorý so spolkovou ústavnou ochranou zrejme spolupracoval. Žiadosť o prešetrenie Tačovského a jeho možných spolupracovníkov-agentov ŠtB podalo na bonnskú vládu aj vedenie SKS.

Kvôli záhadnému zmiznutiu Tačovského usporiadal Greiner v mene Ústavu Matúša Černáka v polovici decembra 1972 v Kolíne tlačovú konferenciu, ktorej sa zúčastnili renomované západonemecké médiá (napr. *Die Welt*, *Süddeutsche Zeitung*, *Bayernkurier*) na čele so zástupcami spolkového tlačového úradu. Tlačová konferencia bola iniciovaná ako reakcia na tlačovú konferenciu s Tačovským v Bratislave. Argumenty, ktoré na nej zazneli, potvrdzovali pôsobenie Tačovského ako agenta ŠtB, ktorý nebol nasadený len na slovenský exil. V Norimbergu totiž oficiálne pracoval vo fabrike na výrobu vojenských súčiastok a z jej prostredia vynášal vojensky citlivé informácie.

Návrh na usporiadanie tlačovej konferencie s Tačovským po jeho stiahnutí do Československa bol vypracovaný I. Správou federálneho ministerstva vnútra, konkrétne 31. odborom, ktorý viedol major Jan Pozorný. Návrh bol súčasťou tzv. psychologickú akcie pod krycím názvom „ORFEUS“. Tačovského vystúpenie sa malo propagandisticky využiť na diskreditáciu exilu. Tačovský mal svojim vyhlásením v médiách dokázať nezmyselnosť a zbytočnosť antikomunistického zápasu exilu, poukázať na rozpory v emigrantskom hnutí a „bezvýslednosť jejich nepřátelského snažení proti ČSSR“. Tlačová konferencia mala dokonca negatívne ovplyvniť voľby do Spolkového snemu (Bundestag), ktoré sa predčasne konali 19. novembra 1972 a skončili sa výhrou sociálnych demokratov na čele s Willy Brandtom.

Širšie „propagandistické využitie“ Tačovského prípadu sa ale neobmedzilo len na tlačovú konferenciu. Slúžilo aj na širokú protiexilovú kampaň v komunistickú tlač a televíziu, prípravu a tlač propagandistickej brožúry v spolupráci s vydavateľstvom Pravda, ktorá zahŕňala dokumenty o „nepriateľskej činnosti emigrácie proti ČSSR“ a ktorá sa

prostredníctvom Matice slovenskej rozposlala krajanským organizáciám na Západe. Materiál získaný Tačovského výzvednou činnosťou sa mal tiež využiť „k organizovaniu ďalších následných psychologických akcií, zejména ve vztahu k sudetoněmeckému landsmanšaftu, ukrajinskému nacionalismu, vlivu maoistů, sionismu, činnosti Vatikánu [...]“. Podobne sa o poznatkoch Tačovského agentúrnej práci mali informovať ostatné komunistické tajné služby sovietskeho bloku, s ktorými ŠtB koordinovala svoju činnosť.

Tlačová konferencia s Tačovským sa napokon konala v Bratislave 22. novembra 1972 pod záštitou Slovenského úradu pre tlač a informácie. Správu o nej spolu s Tačovského vyhlásením priniesol denník *Pravda* – tlačový orgán Ústredného výboru KSS. Článok napísal „expert“ na slovenský politický exil, komunistický novinár Rudolf Nittmann, ktorý napríklad vznik Svetového kongresu Slovákov v júni 1970 komentoval ako „záležitosť ľudácko-fašistickej emigrácie“, snemovanie v New Yorku ako „zhromaždenie ľudácko-fašistických spolkov“ a čelných predstaviteľov kongresu označil za „ľudácko-fašistickú zberbu“. Na základe pomerne presných informácií o činnosti slovenského exilu v Západnom Nemecku, ktoré redaktor *Pravdy* Nittmann v článku uviedol, je evidentné, že bol podrobne oboznámený s obsahom agentúrnych správ Tačovského. Tačovský sa v článku *Pravdy* tituloval ako predseda Ústredia Slovákov v SRN, predseda Európskej federalistickej strany Slovákov v SRN, člen komisie SKS pre styk so Slovákami – v skratke ako „jeden z najpoprednejších predstaviteľov ľudáckej emigrácie“ v Západnom Nemecku. Príznačne sa pred názvy exilových organizácií v článku účelovo pridalo slovíčko „takzvaný“, aby sa tým spochybnil ich význam, či samotná existencia. Tačovského „návrat“ (v skutočnosti stiahnutie pomocou československej rozviedky cez územie Východného Nemecka) sa propagandisticky považoval za „mimoriadnu udalosť, ktorá vyvoláva poplach vo vládných kruhoch a spravodajských službách na Západe“ a spôsobil „ťažké hlavybolenie v mnohých antikomunistických ústavoch a paniku vo všetkých emigrantských spolkoch, úradovniach tzv. Svetového kongresu Slovákov, no najmä v centrále emigrantských organizácií v Mníchove“.

Tačovský vo svojom vystúpení „odhalil tajné operácie a zákulisné čachre ľudáckej klérofašistickej emigrácie proti Československu a samotnému slovenskému národu“. Greinera a Ďurčanského označil za „skrachované veličiny“ ľudáckeho režimu, ktoré sa nechali štedro dotovať z prostriedkov vládných úradov v Bonne. V závere tlačovej konferencie prečítal

osobné vyhlásenie, ktoré – podobne ako celá tlačová konferencia – bolo vopred pripravené spravodajskými orgánmi ŠtB. V ňom poskytol svoj značne upravený životopis, oľutoval svoju „ľudácku minulosť“ ako aj „protištátnu činnosť“ v roku 1949, za ktorú bol odsúdený. V rozpore so skutočnosťou opísal „pohnútky“ svojho „ilegálneho odchodu“ do Západného Nemecka ako čisto „vlastenecké“, negatívne zhodnotil svoju šesťročnú politickú činnosť v prostredí slovenského exilu a napokon ostro odsúdil programové zameranie Svetového kongresu Slovákov, ktorý podľa neho mal „zlikvidovať socialistické zriadenie na Slovensku a československý štát“. Tačovského vyhlásenie potvrdilo, čo boli hlavné príčiny radikálne nepriateľského postoja československého komunistického režimu voči slovenskému exilu. Nebol to výlučne nekompromisný antikomunizmus, ale aj program štátnej samostatnosti, ktoré sa vnímali nielen ako hrozba pre totalitný systém, ale aj ako ohrozenie samotnej existencie Československa.

Na záver

Tačovského životný príbeh od vydavateľa protikomunistických samizdatov, odsúdenie a dlhoročné väzenie až po aktívnu spoluprácu s československou Štátnou bezpečnosťou je typickým príkladom toho, akým spôsobom komunistický režim deformoval životy ľudí. Podstatne rozširuje poznatky o samizdatoch, ktorých existenciu ako významného fenoménu protikomunistického odporu nemožno obmedziť výlučne na sedemdesiate a osemdesiate roky, ale treba sa venovať ich tvorbe aj v období stalinizmu. Tačovského samizdat poukazuje zároveň na prepojenie, ktoré existovalo s obdobím Slovenskej republiky (1939 – 1945), najmä na funkciu slovenskej štátnosti, ktorá rezonovala aj po obnovení Československa a jej zápas o obnovenie sa stal súčasťou protikomunistického odporu. Príbeh agenta Štátnej bezpečnosti zasa ukazuje, že ideologické mantinely režimu pri získavaní spolupracovníkov, boli naozaj veľmi široké a nebránila im ani zrejma ľudácka, či dokonca nacistická minulosť, ako napríklad prípad novinára a nacistického agenta Fritza Fialu, ktorého Štátna bezpečnosť naverbovala ako agenta a v šesťdesiatych rokoch vysadila do Západného Nemecka. Sú to témy, ktoré si v budúcnosti vyžadujú viac pozornosti vo forme historiografického výskumu.